

Σχόλια στην Α' Δημόσια Διαβούλευση για την Ενδιάμεση Κλαδική Έκθεση της Επιτροπής Ανταγωνισμού για τα Επιτόκια Καταθέσεων

κα Πρόεδρε,

Ευχαριστώ για την πρόσκληση και για τη δυνατότητα να τοποθετηθώ εκ μέρους της ΕΚΠΟΙΖΩ επί της Ενδιάμεσης Κλαδικής Έκθεσης για τα επιτόκια καταθέσεων.

Η Έκθεση αυτή επιβεβαιώνει, με τεκμηριωμένα στοιχεία, ότι **η ελληνική τραπεζική αγορά εξακολουθεί να λειτουργεί υπό συνθήκες υψηλής συγκέντρωσης και έλλειψης ανταγωνισμού, με αποτέλεσμα τη χαμηλή μετακύλιση των επιτοκιακών αυξήσεων προς τους καταθέτες.**

Το ζήτημα των επιτοκίων δεν είναι τεχνικό. Είναι βαθιά κοινωνικό. Σε μια περίοδο πληθωριστικών πιέσεων και διαρκούς μείωσης της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών, η απόδοση των καταθέσεων αποτελεί κρίσιμο παράγοντα οικονομικής σταθερότητας για τα νοικοκυριά.

Όταν η αύξηση των επιτοκίων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δεν μεταφέρεται αναλογικά στους καταθέτες, δημιουργείται ανισορροπία μεταξύ τραπεζικού συστήματος και κοινωνίας.

Είναι γεγονός ότι η ελληνική τραπεζική αγορά χαρακτηρίζεται από έντονη συγκέντρωση. Οι τέσσερις συστημικές τράπεζες, Πειραιώς, Εθνική, Alpha Bank και Eurobank, συγκεντρώνουν περίπου το 94% έως 95% των καταθέσεων και σχεδόν το σύνολο των χορηγήσεων προς ιδιώτες.

Η Έκθεση καταγράφει ότι τα επιτόκια καταθέσεων στην Ελλάδα παραμένουν σημαντικά χαμηλότερα από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Το 2024, οι προθεσμιακές καταθέσεις έως ενός έτους προσέφεραν απόδοση περίπου μία ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερη από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.

Παράλληλα, η μετακύλιση των αυξήσεων επιτοκίων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προς τους καταθέτες περιορίστηκε περίπου στο 10%, όταν σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αγγίζει το 20% ή και υψηλότερα.

Την ίδια στιγμή, οι ελληνικές τράπεζες αντλούν άνω του 57% της ρευστότητάς τους από τις καταθέσεις των νοικοκυριών. Πρόκειται για ποσοστό υψηλότερο από αρκετές άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες, γεγονός που σημαίνει ότι οι καταθέσεις αποτελούν βασικό πυλώνα χρηματοδότησης του τραπεζικού συστήματος.

Εξάλλου, δεν πρέπει να παραβλέπονται τα οφέλη που οι τράπεζες αντλούν μέσα από την περαιτέρω αξιοποίηση των καταθέσεων στον διατραπεζικό δανεισμό ή και την ΕΚΤ.

Ωστόσο, παρά την αυξημένη αυτή εξάρτηση από τις αποταμιεύσεις των πολιτών, η απόδοση που λαμβάνουν οι καταθέτες παραμένει πολύ χαμηλή έως ανύπαρκτη.

Θα πρόσθετα, μάλιστα, ότι οι τράπεζες, όχι μόνο δεν αποδίδουν την αξία του χρήματος στους καταθέτες, αλλά με διάφορες προφάσεις τους επιβαρύνουν και με αδικαιολόγητα έξοδα (είσοδο εμβασμάτων) ή υπερβολικά έξοδα και με υψηλές προμήθειες σε πράξεις μεταφοράς (ιδίως στο κατάστημα).

Η αδύναμη θέση που βρίσκονται οι καταθέτες δεν μπορεί να αποσυνδεθεί από τη δομή της αγοράς. Η ομοιογένεια των τραπεζικών προϊόντων και η παράλληλη προσαρμογή επιτοκίων υποδηλώνουν περιορισμένη ανταγωνιστική δυναμική.

Οι τράπεζες γνωρίζουν ότι η κινητικότητα των πελατών είναι χαμηλή, είτε λόγω διοικητικών εμποδίων είτε λόγω έλλειψης ουσιαστικών διαφορών στα προσφερόμενα προϊόντα. Έτσι, η πίεση για βελτίωση των αποδόσεων είναι ανύπαρκτη.

Η εικόνα αυτή δεν είναι συγκυριακή, είναι διαρθρωτική. Η ομοιογένεια των προϊόντων, η περιορισμένη διαφοροποίηση και η χαμηλή κινητικότητα των πελατών ενισχύουν τη στασιμότητα.

Σημαντική διάσταση του προβλήματος αποτελεί και η συρρίκνωση του φυσικού δικτύου των καταστημάτων, σε συνδυασμό με την πολυπλοκότητα των διαδικασιών μεταφοράς λογαριασμών, αποθαρρύνει τη μετακίνηση σε άλλη τράπεζα. Το αποτέλεσμα είναι μια αγορά στην οποία τα επιτόκια κινούνται παράλληλα και οι επιλογές για τους καταναλωτές παραμένουν περιορισμένες.

Αλλωστε, η ψηφιοποίηση των υπηρεσιών αποτελεί αναγκαία εξέλιξη, ωστόσο δεν συνοδεύτηκε από επαρκή μέριμνα για την εξυπηρέτηση ευάλωτων ομάδων, ηλικιωμένων ή κατοίκων απομακρυσμένων περιοχών αλλά και για την εκπαίδευσή τους στις νέες συνθήκες της τραπεζικής αγοράς.

Αναφορικά με τα στεγαστικά δάνεια, στα οποία αναφέρεται η Έκθεση, η εξέλιξή τους την περίοδο 2019–2025 παρουσιάζει επίσης ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Όπως επισημαίνεται στην Έκθεση, το ποσοστό των στεγαστικών δανείων επί του συνόλου των χορηγήσεων μειώθηκε από 33,2% τον Ιανουάριο του 2019 σε 21,6% τον Δεκέμβριο του 2024. Παρά τη μείωση, τα στεγαστικά δάνεια παραμένουν κεντρικός πυλώνας χρηματοδότησης των νοικοκυριών.

Η περιορισμένη παρουσία εναλλακτικών πιστωτικών ιδρυμάτων, συνεταιριστικών τραπεζών ή περιφερειακών σχημάτων μειώνει τη δυνατότητα ουσιαστικού ανταγωνισμού και σε αυτόν τον τομέα, με συνέπεια τα επιτόκια να διατηρούνται σε υψηλά επίπεδα.

Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, το τραπεζικό σύστημα είναι πολυεπίπεδο, με ισχυρή παρουσία συνεταιριστικών και τοπικών τραπεζών που λειτουργούν ως πραγματικό αντίβαρο στους μεγάλους ομίλους.

Η Ελλάδα έχει άμεση ανάγκη από τη διεύρυνση της τραπεζικής αγοράς και την ενίσχυση των συνεταιριστικών τραπεζών, οι οποίες, λόγω του τοπικού τους χαρακτήρα, μπορούν να προσφέρουν πιο ανταγωνιστικά επιτόκια καταθέσεων και χορηγήσεων, να στηρίζουν τις τοπικές κοινωνίες και να αναπτυχθούν σε πανελλαδική κλίμακα, όπως συμβαίνει σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, όπου το μερίδιο στην αγορά είναι υπερπολλαπλάσιο σε σχέση με την Ελλάδα.

Η ανάπτυξη ισχυρών συνεταιριστικών τραπεζών θα μπορούσε να λειτουργήσει και στην Ελλάδα ως πραγματικό αντίβαρο στην κυριαρχία των συστημικών τραπεζών.

Στο ίδιο πλαίσιο, εντάσσεται και η πρόταση για δημιουργία κρατικών αποταμιευτικών λογαριασμών. Τέτοιοι λογαριασμοί, υπό την εγγύηση του Δημοσίου και με σαφώς καθορισμένους όρους, θα

μπορούσαν να προσφέρουν μια ασφαλή και διαφανή εναλλακτική για τους μικροκαταθέτες, λειτουργώντας συμπληρωματικά προς το τραπεζικό σύστημα.

Επιπροσθέτως, με την είσοδο και την επέκταση των ψηφιακών τραπεζών, όπως η Revolut και η N26, είναι πολύ πιθανό να υπάρξει ένα ισχυρό αντίβαρο στην πολιτική των συστημικών τραπεζών στην Ελλάδα.

Οι ως άνω ψηφιακές τράπεζες προσφέρουν, αποδόσεις κοντά στο 2% για καταθέσεις, δωρεάν υπηρεσίες και χαμηλότερο κόστος συναλλαγών, δωρεάν ψηφιακές κάρτες και υπηρεσίες ασφαλείας και δωρεάν μετατροπές συναλλάγματος.

Ωστόσο, χρειάζεται να διασφαλιστεί ισότιμο εποπτικό και κανονιστικό πλαίσιο και παράλληλα πρέπει να συνοδευθεί από συστηματική εκπαίδευση ανηλίκων και ενηλίκων στο χρηματοπιστωτικό τομέα, όπου και εδώ παρουσιάζουμε σημαντική υστέρηση.

Ένα δεύτερο κρίσιμο ζήτημα αφορά την αδιαφάνεια ως προς το πραγματικό κόστος του χρήματος και η ασύμμετρη πληροφόρηση

Η Έκθεση δεν παρέχει αναλυτική αποτύπωση της αναλογίας μεταξύ καταθετικών και ομολογιακών εκδόσεων, όπως οι τίτλοι MREL, ούτε συγκρίσιμα στοιχεία για το μέσο σταθμικό κόστος χρηματοδότησης. Χωρίς τέτοια δεδομένα, δεν είναι δυνατή η πλήρης αξιολόγηση της τιμολόγησης των τραπεζικών προϊόντων.

Το εποπτικό πλαίσιο, και ιδίως η Επιτροπή Τραπεζικών & Πιστωτικών Θεμάτων (ΕΠΘ) με την πράξη 178/2004 της Τράπεζας της Ελλάδος, επηρεάζει άμεσα τον τρόπο υπολογισμού του πιστωτικού κινδύνου και συνεπώς τη διαμόρφωση των επιτοκίων, χωρίς όμως να αναλύεται επαρκώς η ποσοτική του επίδραση.

Οι διατάξεις της συγκεκριμένης Απόφασης, στο βαθμό που αποσυνδέουν την αναπροσαρμογή του επιτοκίου από την πραγματική εξέλιξη των επιτοκίων αναφοράς, οδηγούν σε αδιαφάνεια και διεύρυνση της ψαλίδας μεταξύ επιτοκίων χορηγήσεων και καταθέσεων.

Παράλληλα, η αδιαφάνεια στους συμβατικούς όρους, η ασύμμετρη πληροφόρηση και το πλήθος αδικαιολόγητων υψηλών προμηθειών στις συναλλαγές παραμένουν διαχρονικά προβλήματα.

Οι συμβάσεις είναι σύνθετες, πολυσέλιδες και διατυπωμένες με οικονομικούς, νομικούς και τεχνικούς όρους, που δεν επιτρέπουν ουσιαστική κατανόηση από το μέσο καταναλωτή.

Πέραν από το έλλειμμα ανταγωνισμού, υπάρχει αναμφισβήτητα και μία ελλιπής εποπτεία στην προάσπιση της διαφάνειας και των συμφερόντων των καταναλωτών που ενισχύει αντιανταγωνιστικές συμπεριφορές τραπεζών.

Η ΕΚΠΟΙΖΩ έχει αναδείξει κατ' επανάληψη το θέμα της αδιαφάνειας και καταχρηστικότητας των συμβατικών όρων με πλήθος συλλογικών αγωγών, επί των οποίων έχουν εκδοθεί αμετάκλητες αποφάσεις του Άρειου Πάγου που δικαιώνουν τους καταναλωτές.

Πρόσφατα δε, η ΕΚΠΟΙΖΩ προχώρησε στην κατάθεση δυο αντιπροσωπευτικών αγωγών κατά δύο συστημικών τραπεζών, για μονομερείς μετατροπές καταθετικών λογαριασμών και επιβολή μηνιαίων χρεώσεων με τρόπο αδιαφανή και καταχρηστικό.

Τέλος, η κινητικότητα των τραπεζικών λογαριασμών παραμένει περιορισμένη.

Η διαδικασία μεταφοράς λογαριασμών, πάγιων εντολών, μισθοδοσίας και δανείων είναι σύνθετη και αποθαρρυντική.

Οι διαφορές στις αποδόσεις και στα προγράμματα προνομίων είναι μικρές, άρα δεν δημιουργούν ισχυρό κίνητρο μετακίνησης. Έτσι, η αγορά παραμένει στάσιμη και η ανταγωνιστική πίεση ασθενής.

Συνολικά, η εικόνα που αναδεικνύεται είναι μιας αγοράς με υψηλή συγκέντρωση, χαμηλή μετακύλιση επιτοκίων, περιορισμένη διαφάνεια και χαμηλή κινητικότητα πελατών.

Δεν πρέπει, τέλος, να παραβλέπεται ότι τα σχεδόν ανύπαρκτα επιτόκια καταθέσεων γίνονται συχνά πρόσχημα και κίνητρο για τις Τράπεζες, που αποβλέπουν στις αντίστοιχες προμήθειες, για τη μεταφορά των αποταμιεύσεων των καταθετών σε επενδυτικού χαρακτήρα προϊόντα, που ενέχουν κινδύνους, δίχως αυτό να ανταποκρίνεται στο συντηρητικό χαρακτήρα και τις επιθυμίες των καταθετών.

Το ζητούμενο συνεπώς είναι, η λειτουργία του υγιούς ανταγωνισμού, η πλήρης διαφάνεια στη διαμόρφωση του κόστους χρηματοδότησης και η ουσιαστική προστασία των καταναλωτών, θέματα που αποτελούν αναγκαίες προϋποθέσεις για τη βελτίωση της λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος.

Η παρούσα Έκθεση είναι μια αφετηρία, ένα πρώτο βήμα. Το επόμενο βήμα πρέπει να είναι η λήψη συγκεκριμένων και μετρήσιμων μέτρων, βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων, που θα ενισχύσουν τον ανταγωνισμό, τη διαφάνεια και την ουσιαστική προστασία των καταναλωτών και θα αποκαταστήσουν την ισορροπία μεταξύ τραπεζικού συστήματος και κοινωνίας.

Με βάση τα παραπάνω, **η ΕΚΠΟΙΖΩ καταθέτει συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής**, με στόχο τη λειτουργία του ανταγωνισμού και την ουσιαστική προστασία των καταναλωτών.

- **Πρώτον**, απαιτείται η καθιέρωση πραγματικά δωρεάν βασικού λογαριασμού πληρωμών, χωρίς έμμεσες ή κρυφές χρεώσεις, ο οποίος θα παρέχει βασικές υπηρεσίες συναλλαγών χωρίς επιβάρυνση για τους πολίτες, ιδίως για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.
- **Δεύτερον**, προτείνουμε τη θεσμοθέτηση αυτοματοποιημένης και πλήρως ψηφιακής διαδικασίας μεταφοράς λογαριασμών, με υποχρέωση ολοκλήρωσης εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος, χωρίς κόστος για τον καταναλωτή. Η διαδικασία αυτή πρέπει να περιλαμβάνει αυτόματη μεταφορά πάγιων εντολών και συνδεδεμένων προϊόντων.
- **Τρίτον**, προτείνουμε την υποχρεωτική δημοσιοποίηση, σε τυποποιημένη και συγκρίσιμη μορφή, του μέσου σταθμικού κόστους χρηματοδότησης κάθε τράπεζας, ώστε να υπάρχει διαφάνεια ως προς τη σχέση μεταξύ κόστους και επιτοκίων χορηγήσεων ή καταθέσεων.
- **Τέταρτον**, προτείνουμε τη δημιουργία δημόσιας ηλεκτρονικής πλατφόρμας σύγκρισης επιτοκίων και τραπεζικών χρεώσεων, υπό την εποπτεία της ΤτΕ με επικαιροποιημένα δεδομένα σε πραγματικό χρόνο.
- **Πέμπτον**, η ενίσχυση των συνεταιριστικών τραπεζών και η διευκόλυνση εισόδου νέων παικτών στην αγορά είναι κρίσιμη για τη διαφοροποίηση του τραπεζικού συστήματος. Η διεθνής εμπειρία

δείχνει ότι πολυεπίπεδα τραπεζικά συστήματα ενισχύουν τον ανταγωνισμό και τη χρηματοδότηση της τοπικής οικονομίας.

- **Έκτον**, προτείνεται όπως αναφέρεται και στην Έκθεση, η διερεύνηση της δυνατότητας δημιουργίας κρατικών αποταμιευτικών λογαριασμών, υπό την εγγύηση του Δημοσίου, με διαφανείς και προκαθορισμένους όρους απόδοσης, ως συμπληρωματική επιλογή για μικροκαταθέτες.
- **Έβδομον**, απαιτείται απάλειψη των αδιαφανών και καταχρηστικών όρων, καθώς και εξατομικευμένη προσυμβατική ενημέρωση, ώστε ο καταναλωτής να οδηγείται σε ορθές και συμφέρουσες επιλογές.
- **Όγδοον**, είναι απαραίτητη η παρακολούθηση της μετακύλισης των επιτοκίων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας προς τους καταθέτες μέσω τακτικών δημοσιοποιήσεων συγκριτικών στοιχείων, ώστε να ενισχυθούν η διαφάνεια και η λογοδοσία.
- **Τέλος**, σε ένα περιβάλλον αυξανόμενης πολυπλοκότητας, όπως είναι το χρηματοπιστωτικό, απαιτείται συστηματική χρηματοπιστωτική παιδεία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, με τρόπο εύληπτο, παραστατικό και βιωματικό, αλλά και σε ενήλικες με δράσεις διά βίου μάθησης.

Η ΕΚΠΟΙΖΩ παραμένει στη διάθεση της Επιτροπής Ανταγωνισμού για κάθε περαιτέρω συμβολή στον δημόσιο διάλογο.

Σας ευχαριστώ

Παναγιώτα Καλαποθαράκου

Νομικός, Πρόεδρος ΕΚΠΟΙΖΩ

26 Φεβρουαρίου 2026